

Олександр Романовський

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України,
завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами
ім. академіка І. Зязюна Національного технічного університету
“Харківський політехнічний інститут”; Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-0602-9395
E-mail: romanovski_a_khpi@ukr.net

Ольга Ігнатюк

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна Національного технічного
університету “Харківський політехнічний інститут”; Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-5710-7752
E-mail: olgaignatyuk2016@gmail.com

**ВИМОГИ РИНКУ ПРАЦІ ТА КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ
“ЯКІСНОГО” МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДРУГОГО ТА ТРЕТЬОГО РІВНІВ
ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 011 “ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ”**

Анотація: статтю присвячено актуальній проблемі формування “якісного” майбутнього педагога-лідера в умовах магістратури й аспірантури спеціальності 011 “Освітні, педагогічні науки”. Визначено сутність терміну “якісний здобувач вищої освіти” у вимірі теорії та практики професійної освіти. На підставі визначених вимог ринку праці до “skills” сучасних педагогічних кадрів та експериментальних даних досвіду підготовки магістрантів та аспірантів за спеціальністю 011 “освітні, педагогічні науки” в умовах НТУ “ХПІ” визначаються і обґрунтовуються ключові тенденції якісного формування майбутніх педагогів-лідерів. Запропоновано до розгляду і впровадження перспективи підвищення рівня професійної компетентності викладачів університету непедагогічного профілю.

Ключові слова: аспірант; вимоги ринку праці; доктор філософії; здобувачі вищої освіти; майбутні викладачі; освітньо професійна програма; освітньо наукова програма; педагог-лідер; рівні підготовки фахівців; спеціальність 011, якість підготовки.

Olexandr Romanovskiy

professor (pedagogy), a corresponding Member of NAPS Ukraine, the head of the pedagogy and psychology of social systems management department by the academician I. Zyazyun, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”; Kharkiv, Ukraine
E-mail: romanovskiy_a_khpi@ukr.net

Olha Ihnatiuk

doctor of science in pedagogy, full professor, professor of pedagogy and psychology of social systems management department of the academician I. Zyazyun, Nation Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”; Kharkiv, Ukraine
E-mail: olgaignatyuk2016@gmail.com

**LABOR MARKET REQUIREMENTS AND KEY TRENDS IN THE FORMATION
OF “QUALITY” FUTURE SPECIALIST OF THE SECOND AND THIRD LEVELS
OF PREPARATION FOR PREPARATION SPECIALTIES 011
“EDUCATIONAL, PEDAGOGICAL SCIENCES”**

Abstract: the article is dedicated to the topical problem of forming a “quality” future teacher-leader in the conditions of Master’s and postgraduate studies under the specialty 011 “Educational, pedagogical sciences”. The essence of the term “quality seeker for higher education” in the dimension of the theory and practice of vocational education is defined. Based on the defined labor market requirements to the skills of modern specialists in higher education and experimental data on the experience of undergraduate and graduate students training under the specialty 011 “Educational, pedagogical sciences” in NTU “KhPI”, key trends in future lecturers training are identified and substantiated. It is proposed to consider and implement in the university the prospect of increasing the level of professional competence of lecturers of non-pedagogical profiles.

Key words: post-graduate student; labor market requirements; doctor of philosophy; higher education seekers; future specialists in higher education; Educational professional program”; Educational and scientific program”; teacher-leader; levels of training; “the 011 specialty”; quality of training.

Александр Романовский, Ольга Игнатюк

**ТРЕБОВАНИЯ РЫНКА ТРУДА И КЛЮЧЕВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ
ФОРМИРОВАНИЯ “КАЧЕСТВЕННОГО” БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА
ВТОРОГО И ТРЕТЬЕГО УРОВНЕЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛЬНОСТИ 011
“ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ, ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”**

Аннотация: статья посвящена актуальной проблеме формирования “качественного” будущего педагога-лидера в условиях магистратуры и аспирантуры специальности 011 “образовательные, педагогические науки”. Определена сущность термина “качественный соискатель высшего образования” в измерении теории и практики профессионального образования. На основании определенных требований рынка труда к “skills” современных педагогических кадров и экспериментальных данных опыта подготовки магистрантов и аспирантов по специальности 011 “образовательные, педагогические науки” в условиях НТУ “ХПІ” определяются и обосновываются ключевые тенденции качественного формирования будущих педагогов-лидеров. Предложены к рассмотрению и использованию перспективы повышения уровня профессиональной компетентности преподавателей университета не педагогического профиля.

Ключевые слова: аспирант; будущие преподаватели; доктор философии; качество подготовки; образовательно-научная программа; образовательно профессиональная программа; соискатели высшего образования; специальность 011 “образовательные, педагогические науки”, требования рынка труда; уровни подготовки специалистов.

Olexandr Romanovskiy, Olha Ihnatiuk

An extended abstract of a paper on the subject of:

Labor market requirements and key trends in the formation of “quality” future specialist of the second and third levels of preparation for preparation specialties 011 “Educational, pedagogical sciences”

Problem setting. *The system of higher education in Ukraine continues to be updated and integrated into the European and world educational space. The urgency of the research problem is confirmed by the fact that the activity of a higher education lecturer has a high social significance and occupies one of the central places in the formation of state, national consciousness, and spiritual culture of Ukrainian society. Therefore, the urgent task of modern Ukrainian society is the formation of “quality teachers” – educated, profound and skillful educators who will help build a new generation of students capable of meeting new social standards in morality, spirituality, culture, scientific and professional suitability.*

Resent research and publications analysis. *Solving the professional training problems of any profile of the future specialist, including pedagogical ones, largely depends on the adequacy and effectiveness of the chosen principles of the educational process organization in higher education institutions. Of particular importance is the issue of responsibility in the professional activities of specialists in various fields: O. Romanovsky (humanitarian and technical elite), O. Dubinina (Software engineering specialists), O. Ignatiuk (masters in Pedagogy of Higher Education), L. Zinchenko (future Physical culture specialists), O. Ponomarev, N. Sereda M. Chobotaryov (responsibility in the context of Pedagogy of Higher Education), H. Biedermann, J-L. Patry, A. Weinberger (responsibility as a key concept of teacher training, measuring the level of responsibility of the teacher's personality using CILI (The Criteria of Inquiry Learning Inventory)).*

Paper objective *The above-mentioned studies highlight only some aspects of solving the problem of improving the quality of*

training in higher education for various specialties. Unfortunately, most of the works on this issue have a pronounced theoretical character and pursue the goal of outlining the general requirements for higher education lecturers, covering the role of professionally important qualities, pedagogical skills in the structure of general competence of the lecturer. There is currently no comprehensive study of ways to improve the pedagogical system of training higher education seekers of the second and third levels of training in the specialty 011 “Educational, pedagogical sciences” based on the provisions of methodological approaches (competence, system, etc.). These facts determined the theme and direction of this study.

Paper main body. *The paper presents the definition of the term “quality seeker of higher education”, the definition of labor market requirements for them through the definition of relevant skills, overview of the quality of training through the prism of “lecturer- higher education seeker – higher education institution” and the analysis of the results of monitoring the quality of the organization of professional training of future lecturers from among both undergraduates and graduate students majoring in 011 specialty “Educational, pedagogical sciences” on the above principles. It is proposed to consider and implement the prospect of increasing the level of professional competence of university lecturers of a non-pedagogical profile.*

The labor market requires a competitive, mobile specialist with a set of certain skills. Those employees are invaluable who: know how to learn quickly; can effectively adapt to new labor market conditions; are capable of finding non-standard solutions. Often the success of the whole project depends

on the relationship in the team. The increase in the requirements requires changes in the educational programs for future specialists in higher education (education seekers of the second (Educational professional program) and third level of training (Educational and scientific program PhD) specialty 011 – “Educational, pedagogical sciences”). There is a rethinking of goals, content, objectives of learning, the introduction of new interactive forms happening now. All this causes changes in the educational orientations of future specialists in higher education in the process of the second and third level of training and requires the creation of relatively simple and at the same time universal tools for the personal and professional development of the education seekers. Regarding educational practices of acquiring soft and hard skills, it is important to mention the introduction of new interactive forms: pedagogical practice, ICT,

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Система вищої освіти в Україні продовжує оновлення, інтегруючись в європейський та світовий освітній простір. В Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2021–2025 рр., до 2030 року визначений комплекс заходів щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні, стрижнем якого є підготовка “якісних” кадрів, тобто висококваліфікованих кадрів, професійна компетентність яких має відповідати світовим стандартам [2, 7, 8].

Актуальність проблеми дослідження підтверджується тим, що діяльність викладача вищої школи має високу соціальну значущість і займає одне з центральних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості і духовної культури українського суспільства. Тому актуальним завдання сучасного українського суспільства є формування “якісних педагогічних кадрів”, викладачів освічених, глибоких та майстерних, які за

coaching technologies, case studies (case events, case exercises, case situations), methods of activity organization, new pedagogical technologies.

Conclusions of the research. Research has shown that the quality of training directly depends on the personality of the lecturer, their level of professionalism, pedagogical skills, willingness to continuous self-development and self-improvement. The effectiveness of training will largely depend on how high school will break free from the patterns of old ideas and turn to the future. The way to improve this solution depends on the ability of the higher education institution to implement a wide range of measures to improve the system of higher professional education, among which the problem of responsibility in the system “teacher-education seeker-higher education institution” is especially relevant.

рахунок своєї праці й умінь зможуть сформувати нове покоління студентів, спроможних відповідати новим соціальним стандартам у моральності, духовності, культурності, науковій і професійній придатності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Вирішення проблем професійної підготовки будь-якого профілю майбутнього фахівця, у тому числі педагогічного, багато в чому залежить від адекватності та ефективності обраних засад організації освітнього процесу у закладі вищої освіти (С. Архангельський, А.Алексюк, В.Биков, В.Гриньова, О. Гура, О. Романовський, М.Євтух, О. Жукова, О. Сухомлинська І.Зязюн, Л. Кайдалова, А. Камишан, С. Сисоєва, А. Сущенко, Т. Сущенко, та ін) [3–4, 6, 9 та ін.].

Особливого значення набуває питання відповідальності в професійній діяльності фахівців різних галузей: О. Романовський (гуманітарно-технічної еліти), О. Дубініна (фахівців з програмної інженерії), О. Ігнатюк (магістрантів з

педагогіки вищої школи), Л. Зінченко (майбутніх фахівців фізичної культури), О. Пономарьов, Н. Середа М. Чоботарьов (відповідальність у контексті педагогіки вищої школи), Н. Biedermann, J.-L. Patry, A. Weinberger (відповідальність як ключовий концепт підготовки педагога, вимірювання рівня відповідальності особистості педагога за допомогою CIL (The Criteria of Inquiry Learning Inventory)).

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. У наведених дослідженнях висвітлено лише окремі аспекти вирішення проблеми покращення якості підготовки здобувачів вищої освіти різних спеціальностей. На жаль, більшість робіт, присвячених цій проблематиці, має виражений теоретичний характер та переслідує мету осмислення вимог до педагога вищої школи, осмислення ролі професійно важливих якостей, педагогічної майстерності в структурі загальної компетентності викладача. Комплексного дослідження шляхів удосконалення педагогічної системи підготовки здобувачів вищої освіти другого та третього рівнів підготовки спеціальності 011 “Освітні, педагогічні науки” на основі положень методологічних підходів (компетентного, системного та ін.) на сьогодні немає. Відзначені факти обумовили тему і напрямок наукової роботи.

Формування цілей статі (постановка завдання). Мета статті полягає в розкритті вимог ринку праці та визначенні ключових тенденцій, які зумовлюють формування “якісного” фахівця на другому і третьому рівні підготовки за спеціальністю 011 “Освітні, педагогічні науки” в умовах закладу вищої освіти. Отже, до основних завдань даної роботи входять: визначення сутності терміну “якісний здобувач вищої освіти”, визначення вимог ринку праці до нього через визначення актуальних “skills”, розгляд якості підготовки через призму “викладач-здобувач – заклад вищої освіти” та аналіз результатів моні-

торингу щодо якості організації професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи з числа магістрантів та аспірантів спеціальності 011 “Освітні, педагогічні науки” на вище означених засадах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Реформи, що відбуваються у системі вищої освіти України задля забезпечення у ній якісних змін, вимагають перегляду концептуальних засад професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи. Результат такої підготовки акумулюється у формуванні майбутнього викладача як гуманно зорієнтованої особистості бути лідером з притаманними йому професійними якостями, де відповідальність розглядається в категорії значущості.

Відповідно до визначень, здобувачем вищої освіти вважають особу, яка навчається у закладі вищої освіти на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації. Тож, “якісним здобувачем вищої освіти” пропонуємо розглядати особу, яка навчається у закладі вищої освіти на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації, знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші її особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програмні результати навчання) або окремих освітніх компонентів.

Тож, соціально-економічні та духовно-культурні процеси сучасного суспільства засвідчують, що в основу майбутнього покладено ідею побудови української держави, демократичного устрою та формування нової генерації педагогічних кадрів. Саме через діяльність педагога відбувається становлення громадянина як особистості і фахівця, зміцнюється інтелектуальний і духовний потенціал нації. Інноваційний розвиток

сучасної вищої школи не може відбуватися без формування “якісного” педагога-лідера з притаманними йому відповідними “skills”.

Ринок праці вимагає конкурентоспроможного, мобільного фахівця, з комплексом певних “skills”. Цінним стає працівник, який: вміє швидко вчитися; ефективно адаптуватися під нові умови ринку праці; знаходить нестандартні рішення; часто успіх усього проекту залежить від взаємовідносин у команді. Тож, в загальній структурі значне місце посідають “soft skills”. Як відомо, “soft skills” це м’які навички, які не пов’язані із конкретною професією, але допомагають добре виконувати свою професійну діяльність та вкрай є важливими для кар’єри. Вимоги ринку праці свідчать, що такі навички особливо важливі для професій системи “людина-людина” (дизайнера, менеджера з продажів, керівника, викладача тощо) [1–3].

Увага науковців до м’яких навичок було прикуто у будь-яку епоху. Дослідження у цій галузі розпочалися у США ще у 1960-ті роки, а до бізнес-середовища цей термін увійшов пізніше і припадає на кінець 90-тих років. Сьогодні, в умовах глобалізації, інтерес до “soft skills” збільшується. Технології розвиваються дуже швидко, опановані знання дуже швидко старішають [1, 8].

Умовно в структурі “soft skills” можна виокремити декілька груп: *1 група - комунікативні навички* (вміння домовлятися з іншими особами; працювати у команді; аргументувати свою позицію; використовувати лідерські якості; проявляти емоційний інтелект, тобто демонструвати здатність сприймати почуття інших осіб та контролювати власні, оскільки свої негативні повністю не можливо нівелювати, тож важливо керувати ними [3, 4, 9]);

2 група - навички самоорганізації (йдеться про уміння ефективно організації власної діяльності; грамотне розпорядження часом, вміння уникати поглина-

чів свого часу тощо [3, 4]);

3 група - креативні навички (описують здатність нестандартного мислення, адже сучасний світ доволі мінливий, тому кожен із нас частіше стикається з нестандартними задачами, котрі вимагають нешаблонного підходу тощо [1, 6, 9]);

4 група - вміння працювати із інформацією (здатність пошуку, аналізу, робити висновки, комп’ютерна грамотність. Тож, сучасний рівень розвитку інформаційного суспільства ставить нові вимоги до викладача вищої школи, важливим показником якості якого є готовність фахівця до рішення того класу професійних задач, які йому необхідно буде виконувати в трудовій діяльності. Як правило, ці задачі міждисциплінарні у своїй теоретичній основі і носять стратегічний характер, що вимагає, з одного боку, високого рівня інформованості, з іншого боку – володіння способами рішення складних задач. У зв’язку з тим, що інформація стрімко оновлюється, виникає потреба перетворення освіти у неперервний процес і переходу її у стан існування особистості [1, 9]);

5 група - стресостійкість, вміння швидко знаходити вихід у складних ситуаціях (серйозні зміни такі, як стрес, вимагає здатності справлятися з ними і зберігати працездатність. Тож, без високого рівня стресостійкості не буде можливості довго та добре виконувати свою роботу [2, 3]).

Підвищення вимог до фахівців потребують внесення змін в освітні програми підготовки майбутніх педагогів вищої школи (здобувачів освіти другого (ОПП) та третього рівня підготовки (ОНП PhD) спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки). Відбувається переосмислення цілей, змісту, завдань навчання, здійснюється запровадження нових інтерактивних форм. Все це обумовлює зміни освітніх орієнтирів майбутніх викладачів вищої школи в процесі другого та третього рівня підготовки, вимагає

створення відносно простого і в той же час максимально універсального інструментарію здійснення особистісного і професійного розвитку здобувачів.

Відтак, “якісний” професіонал – майбутній педагог-лідер має ставитися з відповідальністю до всього, що він робить в житті, що він створює і чим живе. Відповідальною повинна бути особистість, передусім, перед собою для отримання певних знань та реалізації їх під час життєдіяльності. На необхідності розв’язання вказаної проблеми акцентовано увагу в нормативно-правових документах, які реалізують державну політику в галузі вищої освіти, про що свідчать Закон України “Про вищу освіту” (2013, зі змінами 2017), Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років (2014), Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (2017) [1–2, 7–8].

У процесі формування майбутніх педагогів-лідерів значна роль належить викладачу як суб’єкту освітнього процесу, його відповідальне ставлення до здійснення професійної діяльності визначається у наступному: *по-перше*, навчання з урахуванням специфіки предмету, який викладається на високому професійному рівні;

по-друге, забезпеченні належного у повному обсязі якісного викладання навчальних дисциплін (освітніх компонентів) освітніх програм підготовки здобувачів освіти другого та третього рівнів підготовки спеціальності 011 “освітні, педагогічні науки”, належним виконання своїх посадових обов’язків, передбачених посадовою інструкцією;

по-третьє, дотриманні прав і свобод здобувачів освіти згідно із Законодавством України, дотриманні морально-етичних норм та вимог професійної етики; повазі честі і гідності учасників освітнього процесу, дотриманні академічної культури та академічної доброчесності;

по-четверте, застосовуванні педагогічно доцільних форм, методів навчання та виховання, які мають забезпечити

високу якість освіти; розвиткові у здобувачів освіти пізнавальної активності, самостійності, розвиткові творчих здібностей, формуванні громадянської, лідерської позиції, здатності до праці і життя в умовах глобалізації сучасного світу;

по-п’яте, виконанні правил і норм охорони праці, техніки безпеки і проти-пожежного захисту, забезпеченні охорони життя і здоров’я студентів в період освітнього процесу; у врахуванні особливостей психофізіологічного розвитку тих, хто навчається, стану їхнього здоров’я, дотримуватися умов, необхідних для отримання освіти особами із обмеженими можливостями;

по-шосте, систематичному підвищенні свого професійного рівня та проходженні атестації у встановленому порядку.

Здійсненню якісної підготовки майбутнього педагога-лідера на другому і третьому рівні підготовки безперечно буде сприяти як розуміння, так і додержання відповідальності самим здобувачем вищої освіти, і таке відповідальне ставлення можна схарактеризувати в такий спосіб: *по-перше*, виконання навчального плану за напрямом підготовки (спеціальності) у встановлені терміни; *по-друге*, належне виконання здобувачем обов’язків, передбачених статутом ЗВО і правилами внутрішнього розпорядку; *по-третьє*, дотримання академічної успішності, академічної доброчесності; *по-четверте*, запобігання проявам корупції; *по-п’яте*, участь в академічній мобільності, саморозвитку і самовдосконаленню особистісно-професійного потенціалу.

При описі процесу формування майбутнього фахівця у ЗВО часто-густо використовуються такі поняття як “освітній процес”, “навчальний процес” і “процес навчання”. Якщо поняття “процес навчання” розглядати як цілеспрямований процес, динамічну взаємодію викладача й здобувача, результатом якої є система знань, умінь, навичок, розвитку і вихованості здобу-

вачів, а поняття “навчальний процес” як двосторонній керований процес спільної діяльності викладачів та здобувачів, спрямований на інтелектуальний розвиток, формування знань і способів розумової діяльності здобувачів, розвиток їхніх здібностей і нахилів, то можна зауважити наступне.

По-перше, поняття “освітній процес” є нетотожним відповідно до “навчального процесу” та “процесу навчання”, він значно ширший від них, тому як його розглядають як інтелектуальну творчу діяльність у сфері вищої освіти і науки, що проводиться в закладах вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, що навчаються, а також на формування розвиненої особистості.

По-друге, слід також розрізняти поняття “навчального процесу” та “процесу навчання”. Адже, “процес навчання” це більш конкретний процес, спрямований на досягнення певної цілі в

певній педагогічній системі, проте як “навчальний процес” це суто класичне визначення, що може використовуватися широко в описі педагогічних завдань, явищ тощо.

По-третє, в контексті формування якісних здобувачів вкрай важливим є відповідальне ставлення до виконання завдань суб’єктів і об’єктів освітнього процесу.

Огляд переліку завдань / навчальних цілей і здійснення відповідних дій суб’єктами і об’єктами освітнього процесу наведено в табл. 1.

За умов сьогодення змістом навчання й професійного виховання повинен стати не тільки компетентісний, синергетичний, систематизований підхід до засвоєння знань, формування вмінь і навичок, життєвих цінностей і моральних орієнтирів, але й прищеплювання здобувачеві вищої освіти будь-якого рівня підготовки вміння вчитися, глибокого усвідомлення необхідності й потреби в безперервній освіті, постійному самовдосконаленні протягом всього активного трудового життя.

Таблиця 1

Огляд виконання завдань/навчальних цілей і дій під час підготовки “якісного” майбутнього фахівця

Завдання/Навчальні цілі	Дії викладача	Дії здобувача вищої освіти
1. Знання – здатність запам’ятати й відтворити факти (терміни, методи, основні поняття, правила, принципи) без необхідності їх розуміння	1.1.Інформує про знання, поновлює нові	1.1.Сприймає інформацію, виявляє первинне розуміння
2. Розуміння – здатність розуміти й інтерпритувати вивчене, що означає <u>вміння роз’яснити</u> факти, правила, принципи; <i>перетворити</i> мовний матеріал, наприклад, в математичний опис; <i>прогнозувати</i> майбутні наслідки на підставі отриманих знань	2.1.Організовує осмислення навчальної інформації	2.1.Осмилює, поглиблює розуміння навчального матеріалу
3. Застосування – здатність використовувати вивчений матеріал в нових ситуаціях, наприклад, використовувати ідеї і концепції для вирішення конкретних задач	3.1.Організовує узагальнення знань; 3.2.Організовує закріплення навчального матеріалу	3.1.Узагальнює засвоєний матеріал; 3.2.Закріплює вивчене шляхом повторення
4. Аналіз – здатність поділити інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв’язки й організаційну структуру, бачити помилки й погіршеності у логіці вимірювань	4.1.Організовує роздуми над проблемою; 4.2.Організовує пошук гіпотези	4.1.Усвідомлює протиріччя у явищі, яке вивчається, формулює проблему; 4.2. Висуває гіпотези, які пояснюють явище

*ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ*

Продовження таблиці

5. Синтез – здатність поєднати частини в ціле, щоб отримати ціле з новими системними властивостями	5.1. Організовує застосування знань; 5.2. Організовує перевірку гіпотези	5.Перевіряє гіпотезу в експерименті, вирішенні задач, розв’язанні завдань
6. Оцінка – здатність оцінити важливість матеріалу для конкретної цілі (мети)	6.1. Оцінює ступінь засвоєння	6.1. Аналізує результати роботи, робить висновки, застосовує одержані знання

Результати опитувань довели, що незалежно від загально відомої істини, що вчитися у ЗВО – “гризти граніт науки”, складність навчального матеріалу та обсяг навантаження, який відчуває на собі здобувач під час навчання на освітньо-

науковій програмі (ОНП) третього рівня підготовки “доктора філософії” спеціальності 011 та освітньо-професійній програмі (ОПП) другого рівня підготовки “магістр” в умовах НТУ “ХП”, майбутні фахівці сприймають достатньо добре.

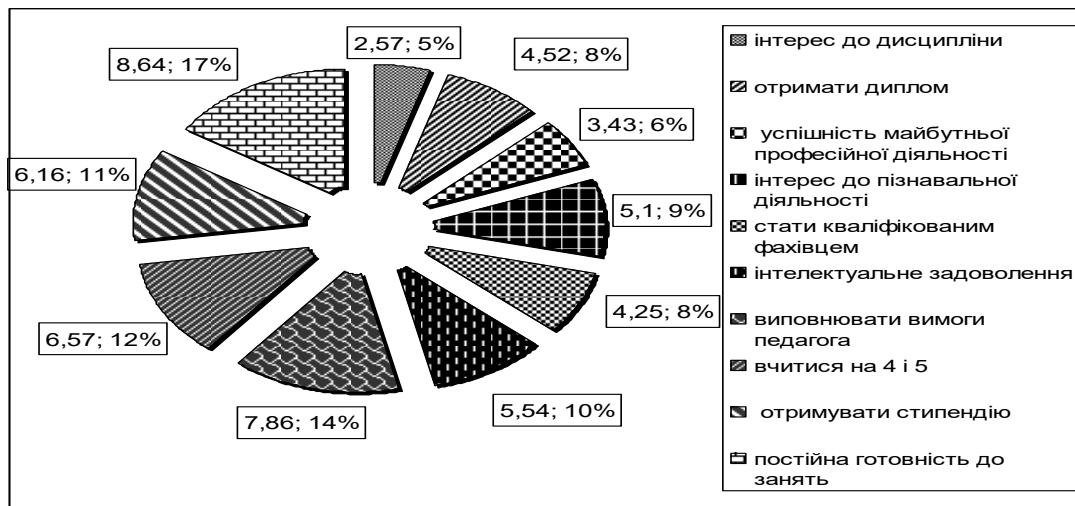

Рис. 1 Ранг значущості факторів у блоці “Особистість здобувача вищої освіти другого та третього рівнів підготовки”

Як відзначають респонденти у період 2020–2022 р. з числа магістрантів (95 осіб) та аспірантів спеціальності 011 (14 осіб) (загальна кількість респондентів 109), саме інтерес до дисципліни (освітнього компоненту ОНП та ОПП) та можливість забезпечення успішності майбутньої професійної діяльності є найбільш визначальними мотивами, що спонукають молодь до навчання (рис. 1). Далі відзначають отримання диплому (магістра/доктора філософії); стати кваліфікованим фахівцем – педагогом-лідером та інтерес до пізнавальної діяльності можна віднести на 3 місце (їх доля становить 8–9 %). Наступними у рейтингу

визначені: інтелектуальне задоволення (10 %), отримання стипендії (11%), навчання на 4 та 5 (12 %) та виконання педагогічних вимог (14 %). Замикає рейтингову десятку – постійна готовність до занять (17 %) (див. рис.1).

Щодо освітніх практик набуття “soft – hard skills” важливо вказати, що здійснюється запровадження нових інтерактивних форм: педагогічної практики, ІКТ, коуч-технологій, кейс-методик (кейс-випадків, кейс-вправ, кейс-ситуацій), методів організації діяльності, нових педагогічних технологій [3]. Даний інструментарій має розкрити структуру особистісного і професійного розвитку

здобувачів та його динаміку в інноваційних технологіях навчання, у моделюванні самого освітнього середовища. Застосування інтерактивного навчання під час підготовки дозволяє створити умови, за яких кожен здобувач вищої освіти вчиться креативно мислити, ухвалювати продумані рішення, переносити теоретичні знання у професійну діяльність, що є особливо важливим для формування майбутнього викладача вищої школи, який відповідально ставиться до своєї праці [4].

Результати опитувань магістрантів та аспірантів за спеціальністю 011 показали, що у своїй фаховій підготовці за відповідними освітніми програмами вони ознайомилися із різними педагогічними технологіями, віддаючи перевагу таким: *за організаційною формою* – перевагу

віддано індивідуальним (45 % респондентів), груповим і лекційно-практичним заняттям (по 27,5 % респондентів); *за типом управління пізнавальною активністю* – перше місце посіла система малих груп (32 % респондентів), далі перевага надається у наступному порядку: класичне лекційне (26 % респондентів), навчання за допомогою технічних засобів (22 % респондентів), замикає наведений перелік навчання за книгою та програмоване навчання (по 10 % респондентів, відповідно). Останній показник довів, що для майбутнього фахівця важливе відкрите і відверте спілкування із викладачем, можливість діалогу і з'ясування питань, що в нього з'являються. Майже 100% респондентів відзначили [5], що умови пандемії прискорили використання різноманітних хмарних інструментів у різних видах освітньої діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Види освітньої діяльності та хмарні інструменти для забезпечення освітнього процесу в умовах надзвичайного віддаленого навчання

Види освітньої діяльності	Хмарні інструменти підтримки віртуальної взаємодії учасників освітнього процесу
Миттєвий зв'язок, оповіщення	Viber, WhatsApp, Telegram, e-mail
Співпраця з навчальними матеріалами, коментування, обговорення	ZOOM, Skype, Google Meet
Підготовка проведення занять, оголошення, організація	Сайт установи, Viber, WhatsApp, Telegram, e-mail
Підготовка звітів про результати роботи, наукових досліджень, розроблення документів, таблиць, внесення правок, пересилка тощо	Word, Excel (Office365), ZOOM, Skype, e-mail
Проведення занять, екзаменів, захистів курсових, дипломних робіт, звіт про стажування	ZOOM, Skype, Google Meet, Office365

У формуванні майбутніх педагогів-лідерів, якість їхньої підготовки буде залежати від відповідального ставлення ЗВО до здійснення цього процесу, і його можна визначити у наступному: *по-перше*, наданні здобувачам освіти освітніх послуг на рівні стандартів вищої освіти; *по-друге*, узгодження інтересів внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів, забезпечення умов для грамотного викладання; *по-третє*, наданні здобувачам права користування читальними залами,

бібліотеками, спортивними і культурними комплексами, що належать Університету, в установленому порядку; *по-четверте*, інформуванні здобувачів про правила і вимоги відносно організації надання освітньої послуги, її змісту і якості, про права і обов'язки під час надання і отримання вказаної послуги, а також інших послуг відповідно до контракту.

Аналізуючи проблему створення освітнього середовища, відзначимо не тільки зміст навчального процесу, мето-

дику й технологію навчання, але й такі не менш важливі компоненти, як планування, освітленість й інтер'єр навчальних приміщень, комунікації, а також загальна відповідність архітектурного ансамблю навчальним цілям. Опитування респондентів відповідно до визначення рангу значущості у блоці “Умови організації навчального процесу” довели, що більш

значущим для майбутнього фахівця є достатньо добрі та позитивні психологічні умови навчання, і тільки після того звертає на себе увагу технічне оснащення і комфортність навчальних приміщень, враховуються ергономічні показники (антропометричні, гігієнічні, фізіологічні та ін.) – (рис. 2).

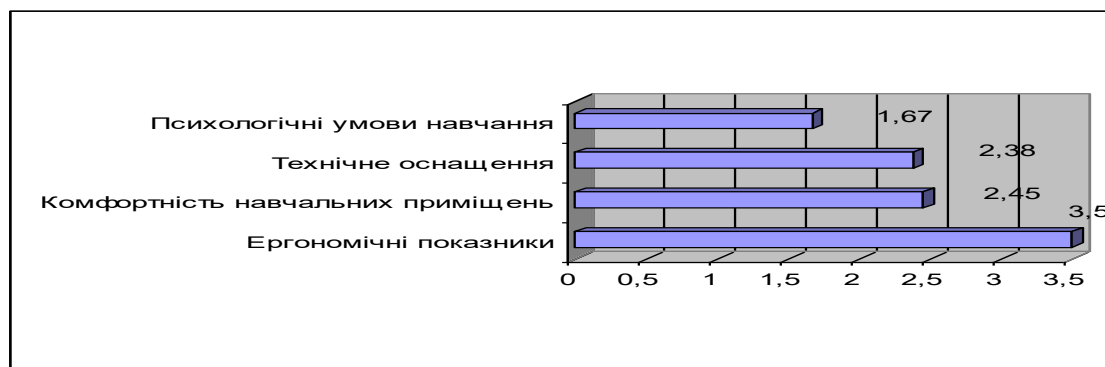

Рис. 2. Ранг значущості складових у блоці “Умови організації навчального процесу”

Сьогодні значно розширюються ролі викладача у підготовці конкурентоспроможних, мобільних сучасних фахівців. Ми погоджуємося із думкою авторів [6], які відзначають наступні ролі сучасного педагога як *фасилітатора* (забезпечення успішної групової комунікації, сприяння концентрації студентів на цілях та змісті навчання, сприяння розвитку особистості здобувача), *модератора* (здійснення спрямовуючої взаємодії зі студентами, створення та вдала реалізація методичного та інструментального забезпечення занять, імпровізація, здатність мобілізувати творчий потенціал здобувачів освіти, спонукання їх до зворотного зв'язку та рефлексії, сприяння їхньому саморозвитку), *коуча* (творча взаємодія зі здобувачами на паритетній основі як інструктора і наставника, що має бути спрямована на виявлення та реалізацію потенціалу здобувачів, для досягнення ними високого освітньо-професійного, соціального та особистісного розвитку), *тьютора* (створення в межах певної навчальної

дисципліни такого навчального середовища, в якому студент міг би формувати у собі здатність усвідомлено засвоювати навчальний матеріал та проявити свою навчально-пізнавальну діяльність).

Дослідження довели, що якість підготовки безпосередньо залежить від особистості викладача, його рівня професіоналізму, педагогічної майстерності, готовності до постійного саморозвитку і самовдосконалення.

Звернемо увагу, що необхідність та можливість здобуття освіти викладачами нашого технічного університету, наприклад, на базі кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. акад. І. Зязюна НТУ “ХП” може бути визначена та викликана:

1) створенням системи інноваційної освіти та елітної підготовки фахівців в умовах приєднання до Європейського освітнього простору і підсиленням вимог до підготовки конкурентоспроможних фахівців;

2) володінням необхідного обсягу знань та практичних навичок, профе-

сійних компетенцій у площині освітніх, педагогічних наук для надання і удосконалення якості освітніх послуг в умовах технічного університету;

3) усуненням недостатнього рівня здійснення професійної педагогічної діяльності молодими вченими і молодими викладачами, які прийшли через науку, і не здобули наукового ступеня або успішно завершили аспірантуру, проте не мають достатнього рівня професійної педагогічної компетентності;

4) системними змінами у професійній діяльності викладачів ЗВО і підвищення рівня готовності до здійснення інноваційної педагогічної діяльності НПП в умовах освітніх трансформацій із приєднанням до Європейського освітнього простору освітніх послуг;

5) підвищенням кваліфікації і вдосконаленням педагогічної майстерності наукового, педагогічного і науково-педагогічного персоналу університету і можливістю зарахування здобуття освітнього рівня “магістра” за спеціальністю 011 “Освітні, педагогічні науки” як підвищення кваліфікації;

б) створенням неперервного вдосконалення внутрішньої системи гарантії підготовки здобувачів освіти бакалаврів, магістрів та докторів філософії, системи управління якістю;

7) розумінням можливостей вдосконалення рівня готовності до інноваційної педагогічної діяльності під час розроблення, впровадження та ліцензування ОП (ОПП/ОНП) підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, ефективність професійної підготовки значною мірою залежатиме від того, наскільки вища школа звільниться від шаблонів старих ідей і повернеться обличчям до майбутнього. Шлях вдосконалення – це розв’язання цих проблем, який залежить від здатності закладу вищої освіти до реалізації широкого комплексу заходів

щодо удосконалення системи вищої професійної освіти, серед яких особливої актуальності набуває проблема відповідальності у системі “викладач-здобувач-заклад вищої освіти”.

Стратегічним планом розвитку нашого університету до 2025 року визначено, що головним завданням є вибір оптимальних шляхів для реалізації поставлених перед університетом завдань та створення інноваційного прориву навчально-наукового процесу на якісно новий рівень, який забезпечить конкурентні переваги серед світового науково-освітнього простору, сприятиме формуванню якісної підготовки фахівців та науково-дослідній діяльності. Високий рівень якості підготовки “якісного” майбутнього фахівця будь-якої спеціальності залежить від багатьох факторів, одним чи не з головних є особистість викладача, педагога-лідера. Вкрай важливим є досвід НТУ “ХПІ” з формування майбутніх педагогів вищої школи, який склався при підготовці магістрів та докторів філософії спеціальності 011 “Освітні, педагогічні науки”. Дійсно, це дуже важливий етап підготовки фахівців нового типу, такий етап характеризується: прийняттям педагогічної професії як місії; високим рівнем професіоналізму діяльності й особистості, що забезпечує можливість отримувати гарантований педагогічний результат; переходом до креативного виду діяльності; сформованим індивідуальним стилем діяльності, що забезпечує формування індивідуального іміджу, авторитету в очах колег і здобувачів; сформованими педагогічними позиціями, які відповідають еталону особистості й діяльності викладача вищої школи й не суперечать сучасними вимогами суспільства й професійного співтовариства. Подальші дослідження маємо спрямувати на визначення стратегій і методики випереджаючої підготовки та управління якістю фахової підготовки майбутніх викладачів вищої школи на різних рівнях підготовки.

Список літератури:

1. Верховна Рада України // Закон України Про вищу освіту (документ 1556-VII, зі змінами). – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (Дата звернення: лютий 7, 2022)

2. Верховна Рада України // Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (документ 344/2013). – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (Дата звернення: лютий 7, 2022)

3. Дубініна О. Н. Педагогічна акме-технологія формування відповідальності серед керівників-професіоналів у процесі професійної освіти [електронний ресурс] / О. Н. Дубініна, О. А. Ігнатюк, Н. В. Серeda // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків. – 2020. – № 4. – С. 83–92 (фахове видання України) – Режим доступу: <http://tipus.khpi.edu.ua/>

4. Ігнатюк О. А. Професіоналізм особистості як об'єкт вивчення / О. А. Ігнатюк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Харків : УПА. – 2006. – № 12. – С. 241–247

5. Ігнатюк О. А., Особливості професійної підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей в умовах надзвичайного віддаленого навчання (на прикладі класичного та технічного університетів) / О. А. Ігнатюк, А. І. Комишан, М. В. Бикова // Наукові записки кафедри педагогіки. – Харків : ХНУ. – 2020. – Т. 1 (№ 47). – С. 33–42

6. Компетентнісний підхід у вищій школі: теорія та практика / за заг. ред. О. А. Жукової, А. І. Комишана. // Монографія. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2020. – С. 262

7. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років (проект). – [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_ko_nserc.pdf. Дата звернення: Лютий 7, 2022

8. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (проект). – [електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (Дата звернення: лютий 7, 2022)

9. Формування психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності / за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова // Монографія. – Харків : Видавець Савчук О. О. НТУ “ХП”. – 2011. – С. 336

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine “Law of Ukraine on Higher Education”, (document 1556-VII, as amended), available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Date of application: February 7, 2022)

2. Verkhovna Rada of Ukraine “On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period up to 2021”, (document 344/2013), available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (Date of application: February 7, 2022)

3. Dubinina, O. N., Ihnatiuk, O. A., Sereda, N. V. (2020), “Pedagogical Acme-Technology Of Formation Of Responsibility Among Leader-Professionals During The Process Of Professional Education”, Theory and practice of social systems management, Kharkiv, no. 4, pp. 83–92 (professional publication of Ukraine), available at: <http://tipus.khpi.edu.ua/>

4. Ihnatiuk, O. A. (2006), “Personality professionalism as an object of study”, Problems of engineering and pedagogical education, Kharkiv :UIPA, no. 12, pp.241–247

5. Ihnatiuk, O. A., Komyshan, A. I., Bykova M. V. (2020), “Peculiarities of professional training of applicants for higher education in pedagogical specialties in the conditions of extreme distance learning” (on the example of classical and technical universities), Scientific notes of the department of pedagogy, Kharkiv : KhNU, vol. 1 (no. 47), pp. 33–42

6. “Competence approach in higher

education”, theory and practice, (2020), monograph / for general. ed. O.A. Zhukovoi, A. I. Komyshana, Kharkiv : V. N. Karazin KhNU, p. 262 [in Ukrainian]

7. The concept of education development in Ukraine for the period 2015–2025 (project), available at: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncepc.pdf (Date of application: February 7, 2022)

8. Strategy of sustainable development of Ukraine until 2030 (project),

available at: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (Date of application: February 7, 2022)

9. “Formation of psychological readiness of future specialists for professional activity”, monograph (2011), ed. O. H. Romanovskoho and O. S. Ponomarova, Kharkiv : Publisher Savchuk O. O. NTU “KhPI”, p. 336

Стаття надійшла до редколегії 17.02.2022